

UJ NAPOK

Írta: Bogdán Csiplics

Bogdán Csiplics hosszabbterjedelmű elbeszélése — valóságos kisregény — Makai Ferencnek, a béresvédélekből lett munkásembernek életéről szól. Az elbeszélés első része ismereti a félárva nyers és hányatott életét, gyermekkorát a régi feudális világban, legénykorát a két háború közötti időben és munkássorát a megszállás alatt. A második rész a felszabadulás utáni időben játszódik le és ezt a részt adjuk a *HID* olvasóinak.

Csiplics a vajdasági szerb prózaírás egyik legtehetségesebb és kétségtelenül legtermékenyebb tolforgatója. 1947-ben elnyerte a Szerb Népköztársaság irodalmi államdíját.

... Akkor megjött a várva-várt felszabadulás. Csodálatos órák voltak azok s egy életre adtak élményt Ferencnek is.

Csak a szegénység volt nagy, hiszen mögöttük feküdt a pusztulás négy esztendeje és a kizsákmányolás sok évszázada. Megvolt a szabadság, megvolt az élet — de hogy kezdjük az újjáépítéshez? A gyárak romokban, villanyáram a városban nincs.

Hát elkezdjük, ahogy lehet — ez volt a vélemény. Ferencé is éppen mint a többi munkástestvére. Azt mondják a mérnökök gép kell a termeléshez? Hiszen van egy kis tartalékmotorunk — hátha azzal lehetne?

És elhangzott a jelszó: munkára fel, munkára emberek!

A motor javítása eltartott pár napig. S a régi munkásság ott gyülekezett a romok körül, mindennap eljöttek és egyre többen csatlakoztak azokhoz, akik kezükbefogták a kalapácsot. Mikor a motor elkészült, már vagy tizenhatan voltak, munkások. Több nem is kellett egyenlőre, hiszen a kis motor alig három gépet tudott meghajtani.

Most a legfontosabb a világon a villanyáram!

Ferenc a prés mellett állott. Most izgatottabb volt, amint akkor sok év előtt mikor először állt a gép mellé. S az ő munkájától is függ, lesz-e áramfejlesztő gépe a városnak. Nincs annál felemelőbb érzés a világon, mint az a tudat, hogy az én tevékenységemtől függ annyi ember munkája s egy város további életüteme.

Az új áramgép csavarai abból az anyagból készültek, amelyet a munkások elrejtettek, nehogy a németek kezére jusson.

Mikor a prés megindult, Ferenc lelkesen szólította oda egy munkástársát.

— Hallod hogy zúg? Mint a katyusák dübörgése, olyan...

1945 tavaszát írtuk. Az új élet kapui szélesen kitérültek. S Ferenc, ahogv a prés előtt állott, úgy érezte, hogy ez a gép is mintha megváltozott volna. Eddig ismeretlen, új szövetségesévé lett. Minden nap tanulmányozta. mintha közelebb akarna kerülni a gép felkéhez — mintha a gépben eddig fel nem tárt sok-sok képesség élne, csak meg kell találni a módiát, jobban a munka szolgálatához fűzni. Néha azonban — mintha dacoskodott volna a gép. Ilyenkor, ahogv a munkát elvégezte alaposan átvizsgálta, megtapogatott minden alkatrészt. Nem, a gép nem tökéletes, de mi is hiányzik még belőle? Talán ha ezt a csavart jobban megszorítaná... vagy ezt a csövet kellene átvezetni... Ilyeneken tűnődött. Egvet akart csak, hogy új szövetségesé minél többet adjon magából.

Aztán egy nap szólították. Őt és Imrét. A szaktanács elé a szakszervezetben. Az üzemmérnök és az igazgató már vártak rájuk.

S akkor először beszélt így szemtől-szembe mérmőkkel, szakemberrel. Megértette mindjárt, miről van szó.

— A vállalatvezetőség a ti gyáratokra azt mondja, — közölték a szakszervezetek — nem lehet versenyezni. Nincs nyersanyag, mincs gép s ami még működik, azt a megszállók a végsőkig kihasználták. S hogy a munkások is kimerültek. Mit tudtok erről mondani, ti ketten, munkások?

Ferenc várakozott egy percig. A sok mondanivaló már ott gyülemlett benne régen. Azt amit gondolt, most kiönthette egyszerre.

— Hát én meg azt hiszem, lehet nekünk is versenyezni, lehet. Mert mondjuk itt van ez az én gépem, ismerem. És a paitásom is, az Imre, ő is ismeri az övét — ugye testvér? A dolgát mindenki jól tudja nálunk. S hát — majd nekiveselkedünk. Fog az menni.

Imre hozzátette, mint aki szegyenlős, hogy szólnia kell.

— Tudjuk miink azt, hogy kell a munka most. Fog az menni.

Olyan egyszerűen, meggyőzően, szívből beszéltek, hogy a szakemberek elnémultak. S lám — az ő gyáruk is megkezdte a munkaversenyt.

Kellett a vasalkatrész a hidakra, Zimonymnak is, Ujvidéknek is. S a gyárban mindenki tudta, mit jelent ez, miért fontos. Ferenc is tisztán látta és megfeszített erővel dolgozott. S az eredmény mutatkozott is: a napi teljesítmény sétált egyre felfelé a mutatótáblán.

Épültek a hidak s a nagy vasalkatrészek szereléséhez, forrasztásához, szögecseléséhez szakmunkásokat kerestek. S Ferenc jelentkezett: együtt ment az alkatrészekkel. Dolgozott a hidaknál is. Aztán visszatért a gyárba és ahol csak lehetett, tökéletesítette gépe munkáját. Büszke volt, hogy azok a szögek és csavarok, amelyeket ő készít, hidakat, hídalkatrészeket forrasztanak egymáshoz.

A szögek és csavarok gyártása egyre emelkedett és ezzel emelkedett az ő keresete is. Most már nem húzódozott az akkordtól — amennyi a termelés, annyi a kereset, jól van ez így! Büszkén vitte haza a pénz, felesége boldogan számlálta a megnövekedett keresetet. A kis Illésnek most már jutott elég táplálék, lakást is jobbat kaptak, mint addig. Magukhoz vették Ágnes nénit is, öregségére ne éljen elhagyottan...

A harc persze nemcsak a keresetért folyt, Ferenc szem előtt tartotta mindig: versenyt ígértem, hát meg is lesz. Versenyt és nagyobb eredményt: ésszel és ügyesen. Ha mindent jól megszervezünk, nem lehet baj sehol. A hidakat úgy tartják a vasszögek, forrasztások, mintha örök időkre készülnének.

Szerelme a híd volt, amely ott épült a város alatt a Dunán.

Munka után sokszor járt arra. Mint szakembert, a szerelők szívesen látták, sokszor vette ki kezükből a forrasztót, hogy megmutassa: így sokkal jobb. Dühöngött a vad, jeges szél s fent a magasban emberkezek dolgoztak, forrasztottak — talán a legnehezebb munka ez a világon.

De elkészült a híd határidő előtt s Ferenc sokszor vitte sétára családját. S magyarázta kisfiának.

— A híd, látod a hidat — mondotta széles hangon, örömmel. Annak minden csavarát, minden szögét, ügylehet, az én gépem esztergálta ki. S másnap mosolyogva hallgatta a kis Illés dicsekvését az ablakon keresztül.

— Az én apám óriás, mert hidat épít, az ám!

Amikor a hidat avatták, ott állt Ferenc is a munkások között. S valamennyien nézték Tito arcélét. Mert ott állt előttük a marsall, beszélt a hídavató ünnepségen.

Ferenc egész izgalomban hallgatta a szavakat. És sokáig emlegette:

— Tito beszélt... és megköszönte nekünk munkásoknak, a munkát. Nekem is, Makai Ferencnek.

Mindez felejthetetlen élmény volt egyszerű munkás szívénkn. És büszke volt az általa gyártott csavarokra, szögekre, amelyek tartják a hidat, akkor is amikor Tito jár rajta. Amikor gyorsvonat halad át, autók, sok ember. S lelkében éppen úgy, mint azokéban, akik ott a parton lelkeseztek, ott élt és visszhangzott Tito neve.

De jöttek más boldog napok is.

Átszólt egy nap Imre hozzá — ugyancsak kiáltania kellett, mert zúgott a gép:

— Estére aztán el gyere! Ne húzd ki magad!

Valami ünnepség volt a gyárban, Ferenc nem szerette a parádét, egyszerű lénye húzódott minden hangosabbtól, ami a hétköznapokon túl belenyúlt életébe. Mégis elment. S nem tudta megérteni, miért éltetik, amikor a terembe lépett. Nem tudta megérteni, miért száll le a gyűlés elnöke az emelvényről, miért kínálják helyet. Csak amikor éljenezni kezdtek: Éljen az első rohammunkás, s amikor vállukra emelték, akkor fogta fel mi történt.

Szép volt az avatás és Makai Ferenc, az első rohammunkások egyike az ünnepség után furcsa érzéssel vonult haza. Valami új, jó érzés volt ez, talán csak egyszer érezte már eddig életében, amikor fia született. Szeretett volna minden szembejövővel elbeszélgetni: emberek, hiszen semmi különösét nem csináltam, csak dolgoztam, becsülettel — hát ez most már így van, hogy a becsületes dolgozót megéltetik, mint haidan a főispánt? Szeretett volna mindezt megtanácskozni és testvéri beszédben megvitatni: mondom, életem egyik legboldogabb napja volt. S otthon is az asszonynak, ahogy bizalmaskodva elbeszélte a dolgot... Meg a jutalmat, ahogy leolvasta, a rohammunkás jegy áldásait, ahogy megbeszélték, átbeszélték ketten, hogy mit is kellene venni, ezt meg azt az Illéskének is. Hogyan hát ez most már így van, ilyen becsülete nőtt a munkának?

És nem lankadt a munkalendülete a gép mellett, ezután sem. Az első versenyt követte a második, majd a harmadik. Ő csak dolgozott keményen s szinte természetes volt már — Ferenc, az rohammunkás, az is marad mindig. Most már szavai voltak mindenhez, sokszor mondta el gondolatait az avatógyűléseken: közölte munkástársaival érzéseit, megfigyeléseit — szerény volt, de őszinte és mindenki nagyon megszerette. Ő hát ezek a szavak hányszor kelték ki ajkán, munkátestvérei előtt....

A választáselőtti versenyben elért termelési százaléka szolgált alapul a normamegállapításnál. A gyár ekkor már teljes üzemben állott. Az osztály, amelyben Ferenc dolgozott, az ő munkájához szabta tevékenységét. 1945-ben a választáselőtti versenyben 25 százalékkal lépte túl a normát, az 1947 évi májusi munkaversenyben már 47 százalék volt normatúlépése. Az ő prése még gyorsabb volt, bármelyik más gépnél az üzemben. S ha társai körülállták, a szünetben, szívesen magyarázotta nekük:

— Elsőbb is a gépet kell jól kiismerni, tudjátok... Nálad Torma, most már jól látom, az a baj, hogy nem testvéred eléggé a gép. Pedig te sokkal többet adhatnál. A karodat nagyon is hátrátolod a gépkar kihúzásánál, pedig látod jobb azt így csinálni, nézd-e ...

Torma kissé duzzog a leckéztetésért, de bellátja, így helyes. Jó szakember ő is. S ime egyszerre rohammunkássá hirdették. S nem röstelte, hogy Ferenc jótanácsai segítették elő leginkább.

...Makai Ferenc, a feketeszemű, keskenyszemöldökű, kistermetű szívós munkásember alakja, egész lényé fogalom lett a gyárban. Két elemeit végzett mindössze, de jól olvas, sokat olvas és gépét kitűnően ismeri. Minden gondolata elsősorban ezé a gépé — s mindig az az érzése, hogy a masina mégsem egész tökéletes, hogy még lehetne rajta javítani.

Makacs kitartása egy nap mégis eredményhez vezetett.

Ha a nyomófejet valahogy megerősíthetné, ha nagyobb nyomást adhatna... körülbelül ez volt a kiindulópont és ebből eredt az újítás. Jól átgondolta előbb, aztán felkereste a gyár szerelőosztályát, hogy ott előterjessze a dolgot. Szívesen segítettek. S másnap a mérnökszakértővel is közölte az új találmányt.

A mérnök azonban nem szerette az újításokat. Szép dolog a technika és komoly dolog, azonban nem lehet vele úgy játszani.... Még korholta is Ferencet, ez azonban nem engedett.

Valamire mégis jó volt a mérnöki figyelmeztetés: Ferenc most már a mérnöknek arra az egyetlen megjegyzésére reagált, amely valóban helytálló volt. Ezt a nehézséget is kiküszöbölte és újból jelentkezett.

— Már megint valami cső, ugye? Nagyobb nyomás? Inkább a dohánv nélküli pipát találnád fel....

Tréfára fogta a dolgot.

Mikor azonban meglátta, mi készült a gépen, hogyan fogott, Ferenc a megoldáshoz, szemével a gépre bőkött és kommandálni kezdett:

— Tizenhatos átmérő!

Ferenc izgatottan kapcsolta a gépet. Az fordult egvet: kész.

— Huszas átmérő — hangzott az új vezényszó.

Ferenc a foggantyúhoz nyúlt. Ez is meglett.

A mérnök maga is izgalomba jött.

Ferenc ott állt a gép mellett és vállát vonogatta. Aztán kérdezte:

— Jó lesz? Segít valamit? Növeli a termelést a... találmány?

— Hogy ér-e valamit? Azonnal jelentem Beográdba, a minisztériumnak és a szakszervezetnek. Ez az, amit már oly régen keresünk...

Másnap maga a vállalati igazgató jött oda a géphez két fiatal emberrel. A táskákból fényképezőgép került elő. Lekapták Ferencet a gépe mellett. És gratuláltak neki. A többi munkás is gyülekezni kezdett. Mindez pillanatok alatt játszódott le. Ferenc csak arra emlékezik, hogy a kezeit szorongatták sokan... hogy ötszörös rohammunkás és újíto... És éljenezték, ünnepelték... Pár nap múlva az újságokban hosszú cikkek jelentek meg Makai Ferencről. Szerbia első ötszörös rohammunkásáról és újítojáról.

Mutatta a képeket feleségének: olvasta a szöveget, magyarázta.

S az asszony, diadalmasan es soppantkodva törölte kezét, úgy hallgatta urát. S hogy az övé legyen mégis az utolsó szó, elégedetlenkedve mondotta.

— Hanem hallod, mégsem kellett volna ingben fényképezkedned. Legalább a kabátot vetted volna fel és megmosdottál volna....

»Ne kopirozni taktikánkat, hanem önállóan mérlegelni sajátosságainak okait, feltételeit és eredményeit, nem szavait, hanem szellemét, az értelmét, tanulságait — az 1917—1921-es évekből származó tapasztalatokat kell alkalmazni a saját viszonyokra.« (Lenin)